

Liana Hanusová

(* 1937)

Liana Hanusová sa narodila v roku 1937 vo Varnsdorfe, v oblasti tzv. Sudet, ktoré obývalo pred 2. svetovou vojnou prevažne obyvateľstvo nemeckej národnosti. Neskôr sa rodina presťahovala do Prahy, ale k Varnsdorfu viazali Lianu spomienky na detstvo u starých rodičov a nemecký jazyk, ktorý sa tam naučila. Lianu politika nikdy nezaujímala, ale z Pražskej jari 1968 mala radosť, tešila sa z uvoľnenia spoločenskej atmosféry a otvorenia hraníc. Po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy prišlo rozčarovanie, ale väčšinu pamätníckiného života vyplňala práca zdravotnej sestry a rodinné záležitosti. Liana Hanusová pracovala od roku 1956 ako zdravotná sestra na oddelení popálenín Fakultnej nemocnice Kráľovské Vinohrady v Prahe. Bolo to práve to oddelenie, na ktoré priviezli v januári 1969 kriticky popáleného Jana Palacha. Liana spolu s ďalšími sestričkami pracovali na jednotke intenzívnej starostlivosti a ošetrovali Jana Palacha v posledných dňoch jeho života. Pamätníčka nepochybovala o tom, že Janovi sa podarilo svojím činom manifestovať nesúhlas so vstupom vojsk Varšavskej zmluvy a aj so situáciou, ktorá potom nasledovala, ale v osobnej rovine nedokázala tento akt schvaľovať. Mala dojem, že bol zbytočne premárnený ľudský život.

 podcast

 príbeh

Aktivita 1: Protest a obeť

skupinová, hromadná aktivita

Cielová skupina:

stredná škola

Časová dotácia:

4 vyučovacie hodiny + čas strávený aktivitou doma: 2 – 3 hodiny

Téma:

ideológia, komunizmus, Pražská jar, vernosť myšlienke, politický protest, osobná obeť, Jan Palach, príbehy 20. storočia

Ciel:

Prostredníctvom životného príbehu priblížiť okolnosti, ktoré viedli Jana Palacha k rozhodnutiu upáliť sa. Priniesť tento príbeh nielen cez popis Palachovho činu a následnej reakcie verejnosti, ale aj prostredníctvom osoby, ktorá sa o neho v posledných dňoch jeho života starala. Týmto spôsobom poukázať na rôzne pohľady a dimenzie tohto alarmujúceho činu.

Pomôcky:

príbeh pamätníka, PC/tablet, pero/ceruzky, papier, tabuľa/flipchart, krieda/fixky, prístup na internet alebo streamovacie služby

Postup:

1. fáza: Zoznámenie sa s príbehom Jana Palacha

(časová dotácia: 45 min + čas doma na sledovanie dokumentov 60 – 120 min)

- Pedagog/pedagogička predstaví žiakom problematiku, ktorej sa budú venovať, a zasadí ju do spoločensko-historického kontextu udalostí 20. storočia v Československu/Európe.
 - Učiteľ/ka môže začať pýtaním sa žiakov, čo vedia o období 60. rokov v Československu, o komunizme, Pražskej jari a pod.
 - Následne sa zameria na osobnosť Jana Palacha. Či už o ňom žiaci počuli, prípadne, čo vedia o jeho príbehu.
 - Žiakov môže učiteľ/ka rozdeliť na menšie skupiny, napr. po štyroch žiakoch, a rozdať im krátky príbeh J. Palacha (možnosť využiť materiály z internetu – napr. [TU](#)).
 - Po prečítaní príbehu alebo jeho časti žiaci diskutujú s pedagógom/pedagogičkou o tomto čine.
 - Tu je určite dôležitá intervencia učiteľa/ky, prípadne školského psychológa/psychologičky, ktorí môžu pomôcť žiakom priblížiť psychologickú stránku Palachovho činu.
- Učiteľ/ka odporučí žiakom pozrieť si vybrané dokumenty, ktoré mapujú život J. Palacha, jeho čin a jeho dopad. Možný zdroj napr. [TU](#).

2. fáza: Zoznámenie sa s príbehom pamätníčky

(časová dotácia: 45 min)

- Žiaci si prečítajú pamätníčkin príbeh.
- Učiteľ/ka rozdelí žiakov na dve skupiny.
 - 1. skupina sa zameria na tú časť príbehu, v ktorej pamätníčka spomína na svoju skúsenosť s J. Palachom v nemocnici.
 - 2. skupina dostane za úlohu vyznačiť si tie časti rozhovoru, v ktorých pamätníčka hodnotí Palachov čin.
- Obe skupiny si vypíšu alebo vyznačia dané situácie. Žiaci môžu mať vytlačený príbeh pamätníčky alebo môžu pracovať na tabletoch/počítačoch.
- V závere celá trieda diskutuje o daných aspektoch v rozprávaní pamätníčky.

3. fáza: Prepojenie a pochopenie Palachovho činu v kontexte tzv. „veľkých dejín“ a pohľad „zdola“ od obyčajného človeka

(časová dotácia: 90 min)

- Pedagog/pedagogička začne diskusiu – najskôr sa venuje životu a činu J. Palacha v kontexte situácie v Československu v roku 1969 po potlačení Pražskej jari a s tým spojeným sklamaním rezonujúcim v spoločnosti.
 - Krátka rekapitulácia, čo sa udialo v 60. rokoch a aká bola situácia počas Pražskej jari a po nej.
 - Ako prežíva Pražskú jar samotný J. Palach? Ako vníma neúspech obrodenia a uvoľnenia komunistického režimu v 60. rokoch?
 - Uvažovanie a motivácia J. Palacha, rozhodnutie pre sebaobetú. Vieme takéto rozhodnutie pochopiť?
 - Tu by bolo opäť vhodné prepojiť hodinu s intervenciou školského psychológa/psychologičky, keďže ide o veľmi citlivú tému, ktorá môže byť prepojená s témou samovraždy.
 - Aký ohlas vzbudil Palachov čin v československej verejnosti, vo svete, ako na to reagovala komunistická strana?
 - Teraz sa na udalosti pozrieme pohľadom pamätníčky. Ako prežívala to, čo sa stalo J. Palachovi? Ako na celú situáciu pozerala z pohľadu svojej profesie zdravotnej sestry? Aké argumenty uviedla pamätníčka proti činu J. Palacha?
- V závere diskusie môže pedagóg/pedagogička spomenúť aj iné prípady ľudí, ktorí sa rozhodli pre podobný protest. Napr. Jan Zajíc.
- Žiaci si spíšu dôvody, prečo sa rozhodol J. Palach pre takúto formu protestu. Čo mu na totalitnom režime prekážalo?
- Dobrovoľná úloha: Žiaci si môžu doma pozrieť [filmové spracovanie príbehu Jana Palacha z roku 2018](#).

Aktivita 2: Obyčajný človek a „veľké dejiny“

skupinová, hromadná aktivita

Cieľová skupina:

základná a stredná škola

Časová dotácia:

3 – 3,5 vyučovacej hodiny

Téma:

príbehy 20. storočia, odsun nemeckého obyvateľstva po 2. svetovej vojne, život v socializme, každodennosť, dejiny „zdola“

Cieľ:

Pomocou konkrétneho príbehu sa pozrieť na vybrané udalosti 20. storočia, ktoré sa dotkli života vybraného jednotlivca. Na dejepise sa dozvedáme o udalostiach, ktoré považujeme za dôležité pre naše dejiny – dátumy, osobnosti, politické a kultúrne zmeny. Je podnetné sa pozrieť na tieto formujúce dejinné udalosti aj pohľadom jednotlivca, ktorý ich prežíval, reflektoval alebo vnímal na pozadí osobného života.

Pomôcky:

príbeh pamätníka, PC/tablet, pero/ceruzky, papier, tabuľa, krieda/fixky, prístup na internet, mapa Československa

Postup:

1. fáza: Zoznámenie sa s vybranými udalosťami 20. storočia

(časová dotácia: 45 min)

- Rekapitulácia poznatkov (formou diskusie) o 2. svetovej vojne a jej dopadoch na Československo, so zameraním na nemecké obyvateľstvo žijúce na území obnovenej Československej republiky.
 - Učiteľ/ka by mal/a doplniť vojnový kontext Protektorátu Čechy a Morava vzhľadom na miesto života pamätníčky v detstve.

- Je dôležité zamerať sa aj na situáciu po vojne, tzv. Benešove dekréty a odsun nemeckého obyvateľstva. Informácie a materiály k danej problematike je možné nájsť napr. tu: [Video 1](#), [Video 2](#), [Video 3](#).
- Žiaci môžu dostať zadanie vyhľadať si ďalšie potrebné informácie na počítači alebo tablete.
- Súčasťou vyhľadávania alebo diskusie na hodine má byť i vyhľadanie mapy, ktorá zaznamenáva, aké územie Československa obývala nemecká menšina pred 2. svetovou vojnou.
- Učiteľ/ka vyzve žiakov, aby sami pomenovali súvislosti medzi 2. svetovou vojnou a odsunom nemeckého obyvateľstva z územia Československa.
- Žiaci si s pomocou učiteľa/ky spíšu všetky dôvody, prečo bola situácia s nemeckou menšinou po 2. svetovej vojne riešená týmto spôsobom.

2. fáza: Zoznámenie sa s príbehom pamätníčky a zasadenie do historického kontextu

(časová dotácia: 45 min)

- Vypočúť si alebo prečítať príbeh pamätníčky.
- Žiaci dostanú zadanie prečítať si v štvorčlenných skupinách príbeh ešte raz. Zamerať sa majú na časti, ktoré súvisia s odsunom nemeckého obyvateľstva.
 - Akým spôsobom sa odsun dotkol pamätníčky priamo alebo sprostredkovane? Pamätníčka sa v rozhovore zamerala na tieto životné udalosti stručnejšie – žiaci môžu v menších skupinách diskutovať o možných následkoch odsunu nemeckého obyvateľstva v jej živote aj na základe informácií, ktoré sa dozvedeli v predchádzajúcej fáze.
- Na záver hodiny si jednotlivé skupiny porovnajú, či identifikovali tie isté udalosti.

3. fáza: Prepojenie sociálno-historických poznatkov s príbehom pamätníčky

(časová dotácia: 45 minút – 75 minút)

- Učiteľ/ka navodí atmosféru prostredníctvom rozprávania o osudoch odsunutých Nemcov (je možné si pomôcť aj inými príbehmi z webu Pamäti národa [TU](#)).
- Učiteľ/ka rozdelí žiakov na dve skupiny.
 - Jedna skupina pripraví krátky príbeh konkrétneho alebo fiktívneho sudetského Nemca/sudetskej Nemky. Ako asi vyzeral život takéhoto človeka po 2. svetovej vojne?
 - Druhá skupina pracuje s príbehom pamätníčky a snaží sa zachytiť, ako ju ovplyvnil odsun nemeckého obyvateľstva ako rodáčky z oblasti, kde žili prevažne Nemci.
- Žiaci oboch skupín uvažujú v kontexte nadobudnutých informácií z predchádzajúcich fáz a môžu dokresliť aj každodenný život ľudí z nemeckej menšiny i domácej majority.
- Učiteľka vyzve obe skupiny, aby predstavili svoje príbehy a iniciuje ďalšiu diskusiu:
 - Ako bolo po 2. svetovej vojne vnímané nemecké obyvateľstvo, pôvodne občania Československej republiky, či už v Nemecku alebo v Československu?
 - Čo sa stalo so sídlami, kde žila nemecká menšina v Československu?
 - Ktoré oblasti na Slovensku obývalo nemecké obyvateľstvo, tzv. karpatskí Nemci?
 - Ako zareagovalo majoritné československé obyvateľstvo na Benešove dekréty?
 - Ako sa to dotklo každodenného života majoritného obyvateľstva? Ako sa to dotklo konkrétne pamätníčky?
- Zhrnutie pod vedením učiteľa/ky: Dotýkajú sa nás tieto historické udalosti aj v súčasnosti? Akým spôsobom sa nás môžu dotýkať?